№ 32 (272) „Nal. opłata. uiszczono ryczałtem“ בלאַט 10 זייטן VI-ער יאָהרגאַנג

...erpnia 1929

ראדאָם, פרייטאג י׳ מ...

פרייז 25 גראָשען.

Redakcja i Admistracja
Radom, Szwarlikowska 20.

Oddział w Kielcach.

ראדאָמער-קעלצער לעבען

אנאָנסען פרייז

אין פּעטיט: פאַר׳ן טעקסט 40 גר.
" " " אין " 60 "
" " " גאָב׳ן " 25 "

די ערשטע און לעצטע זייט ענטהאַלטן 8 שפּאַלטן
אין טעקסט 4 .

עס בעטייליגען זיך:

פרויען: מרים אָרלעסקאַ, אסתר גאָלדענבערג, יכבד הייסליץ, נעמי נאָסאַן, דינה קאַמען א. א.

מענער: דוד בירנבוים, חיים בראָקאָוש, מענדעל דיאַמאַנט, זלמן הירשפעלד, יעקב ווייסליץ, יעקב מאַנסדאָרף, שמחה נאָסאַן, יוסף קאַמען, יעקב קורלענדער א.א.

בילעטען שוין צו בעקומען אין אפּטייק-סקלאַד פון ה. צימערמאַן

טעאַטער „ראָזמאַיטאָשטשי“ ראַדאָם.

יאָר XIV. ווילנער טרופּע אנפ. מ. מזאָה

נאָר 3 פאָרשטעלונגען

פרייטאג דעם 16 ה.ח. קדוש השם — פון — שלום אש

שבת דעם 17 ה.ח. אונטערוועלט
אין 4 אַקטען פון פר. לאַנגער.

זונטאג דעם 18 ה. ח. פון יצחק לייבוש פּרץ
ביינאַכט אויפן אַלטען מאַרק
א טרוים פון א פיבער-נאַכט אין 3 אַקטען.
מוזיק: יוסף קאַמינסקי — דעקאָראַציעס און קאָסטיומען: ח. ווײַנשרויב

Powszechny Bank Spółdzielczy
Spółdz. z ogr. odp.
w Radomiu, Lubelska 27.
TELEFON № 502.

די באַנק פּאָושעכני ראַדאָם

לובלינער 27, האָט דעם כבוד בעקאַנט צו מאַכען, אז צוליב׳ן דער-האַלטען א גרעסערע געלד-סומע פון דער צענטראַלער באַנק אין לעמבערג, זענען מיר אימשטאַנד צו ערטיילען אונזערע מיטגלידער הלוואות, בוואַנסען אויף אינקאַסעס און אויף דיסקאָנטאָ.

גלייכצייטיג ווערט בעקאַנט געמאַכט, אז עס ווערט אָנגענומען אָנשפּאָרונג׳ס-איינלאַגען פון די קלענסטע סומען און לויט די העכסטע פּראָצענטירונג און אויף זעהר גוטע בעדינגונגען.

בעמערקונג: אונזער אינקאַסע-אָבטיילונג איז געוואָרען רעאָרגאַניזירט און מיר זענען אין דער מעגליכקייט, אָנהייבענדיג פון דעם 1-טען סעפּטעמבער 1929, אָנצונעמען אינקאַסעס פון אָרטיגע וועקסלען צום פּרייז 20 גר. פון שטיק.

וועקסלען פון פאָלגענדע שטעדט:
שידלאָווצע, קאָזשעניץ, אילזשאַ, זוואָלין, פּשיטיק
צום פּרייז 1 זל. פון שטיק.

וועקסלען אויף ערטער, וואו ס׳געפינט זיך אָבטיילונגען פון „באַנק-פּאָלסקי“:
צום פּרייז 1.50 פון שטיק.

אויף די ערטער, וואו מיר האָבען אונזערע קאָרעספּאָנדענטען, רעכנען מיר צו קאָנקורענץ-פּרייזען. און אויף אַנדערע ערטער — געגנוי לויט די טאַקס-פּרייזען.

די אינקאַסעס ווערן אויסגעצאָלט דעם זעלבען טאָג פון איינפליסען.

GARBARNIA
Spółka z ogran. odpow.
„CHROM“ — w — Radomiu
przyjmuje do przerobu skóry bydlęce (bukaty)
cielęce, końskie i kozie
na chrom czarny i kolorowy
Wyrób pierwszorzędny. Warunki przystępne.
powszechnie znany ze swej dobroci

גאַרבעריי-געזעלשאַפט
מיט בעגר. האַפטונג „חראָם“ — אין — ראַדאָם
נעמט-אָן צום אויסאַרבייטען
רינד-פעל (בוקאַטען), קאַלבס-פעל, פערד און קאָזע-פעל
אויף שוואַרצען און קאָליערטען כראָם
ערשטקלאַסיגע אויסאַרבייטונג. צוגענגליכע בעדינגונגען.
די פירמע „חראָם“ איז איבעראַל בעקאַנט מיט דער גוטער קוואַליטעט פון איהר אויסאַרבייטונג.

דאַנקזאַגונג.

דעם ד״ר קאַלאָדנער פאַר זיין אויספיהרען די אָפּעראַציע איבער מיין זוהן דעם 26/7 (Appendicitis) שלעפּע-קישקע מיט ראַפּע, דעם ד״ר וו. פינקעלשטיין, וועלכער האָט שוין מיין זוהן פיעל מאָהל פון שווערע קראַנקהייטען אויסגעהיילט, דער פעלדשער פינקעלשטיין פאַר זיין רעיעלע אָבאַכטונג, דעם גאַספּאַדאַזש אַדלער, פלעגינאַרקעס, העכסטער סאַר זייער פינקטליכע רעיעלע בעדינונג. — די אַלע ה״ה דאָקטוירים, פעלדשער און שפּיטאַל-פּערסאָנאַל, דריק איך אויס דעם איניגסטען דאַנק.

מיט אַכטונג האַנאַחער, ראַדאָם, רינעק 16.

וואלקענס געהען...

עס איז ערשט אין מיטען זומער. עס ציהען זיך שעהנע גאָלדענע טעג מיט שניידיגע שטראַהלען. דאָס שטאָדטישע לעבען איז האַלבווענ'ס פערגליווערט, די מסלה איז אריבער צום דאָרף, מענשען אַנגעשטרענגטע און אַנגעמאַטערטע שטרעבען צו דער מוטער נאַטור. ווילען זיך פערגעסען אַביסעל אָן דעם שווערען יאָך וועלכען זיי שלעפּען מיט אַזאַ שוועריגקייט און לעצטען אימפעט. אויס'ן שטערן גלייכען זיך אויס אויף א קורצען מאָמענט די טיעפע קנייטשען, וועלכע די שווערע צייט האָט אויסגעגראָבען. עס ווילט זיך און מען מוז זיך אַביסעל מאַכען פערגעסען פון אַלץ. אונזער הויט איז שוין סיי ווי סיי פערהאַרטעוועט פון די פיעל קלעפּ, וועלכע מיר בעקומען יעדען טאָג, און וואָס מעהר אונזער לאַגע ווערט פערצווייפעלטער, וואָס מעהר מיר זעהען, אַז מיר פליהען אין א פינסטערען תהום, אַלץ מעהר ווילט זיך נישט דענקען פון דעם אַלעם, ווייל דער קאָפּ איז שוין צו שוואַך אויף אויסצוהאַלטען די אַלע זאָרג און דאגות, וועלכע פיעלען אויף יעדעס קעמערל פון אונזער אָרגאַניזם.

עס איז א צייט פון שווייגען, און עס קומט אונטער א מאָמענט, ווען אויך דאָס וויינען און קלאָגען ווילען אויפהערען, ווייל דער אומגליק וועט זיין צו גרויס... אז עס וועלען טרעהרען פערפעהלען.

און אַט קומט אויפ'ן געדאַנק, אז דער ליכטיגער, וואַרימער, פון גאָט געבענשטער זומער איז שוין אויך באַלד פערביי. מען זעהט זיך נישט אום, ווי די שמייכלענדע שעהנע פעלדער ווערען לעהר, די לאָנקעס וויסט און פוסט. די סעדער און די גערטנער ווערען יתום'ט און א קאַלטער הערבסט ווינט וועט אַנהויבען און'ברחמנות'דיג בלאָזען אין הארצען, אין דער נשמה און אין... קעשענע.

דער שרעקליכער געשפּענסט פון ווינטער הויבט אָן אריינדרונגען אין מוח, און נישט קוקענדיג אויף דעם אַלעס, וואָס פאַרלויפיג איז די נאַטור אַזוי רייך אין פארבען און בלומען, וואָס אַלץ איז אַזוי צאַרט און מילד, און מען קען, דוכט זיך, פערגעסען אָן דעם „מאָרגען“, נאָגט דאָך דאָס האַרץ א שטילער צער און וועהטאָג, א פערשטיקטער אומעט און מעלאַנכאָליע, וועלכע האַרמאַנירען סתם נישט מיט דעם צווייטערפולען זומער פריהמאָרגען און כישוף'דיגע זיידענע זומער פערנאַכטען. עפּעס האָט זיך די נאַטור געענדערט! עפּעס ברענט זי, נור זי לייכט נישט די זומער זוהן... עפּעס זענען פערשוואונדען די אַטמאָליגע זון-אויף-און-אונטערגאַנגען, די לאַשטשענדע ווינטעלעך, די מילדע קילקייט, וועלכע פלעגט אונטערהאַלטען דאָס לעבען.

א פעלד פערזייט מיט זאָרגען, א וואַלד פון גרינע וואונדען בעקליידען איצט דאָס לעבען. אומעט און מרה שחורה אונטערן אַקאָמפּאַניאַמענט פון זיפצען און קרעכצען שפּאַצירען איצט אויף דער פריי... נישט די יוגענד לעבט, נישט זי שאַפט פרייד פאַר די אַלטע. און די אַלטע — זיי קוקען נישט אין דער צוקונפט, זיי קוקען אין דער פערגאַנגענהייט ווען זיי זענען געווען אַמאָהל יונג און פריש... ווי קומט דאָס צום היינטיגען דור?!... אַזוי פערטראַכט און פערצווייפעלט זיפצט דער יודישער מלומד, סוחר, האַנדווערקער, אַזוי פערצאַרענט געהט אַרום דער יודישער אינטעליגענט, זענענדיג בייז אויף זיך און די גאַנצע וועלט..!

בין השמשות אויף דער יודישער גאַס! אָהן א תפלה און אָהן א רצון צו עפּעס שטופּט מען אָפּ א טאָג נאָך א טאָג: קיין שום בעגעהר, קיין שום „נשמה-קאָכף“! טויט דער גאַנצער „הוה“ און אין חלום און אויפן וואַך סיי ביי טאָג און סיי ביינאַכט ווינקען צו דיר פון די ווייטע ווייטקייטען אומקלאָרע סילועטען, דונקעלע, פערנעבעלטע וואָלקענס, וועלכע געהען, ציהען אָן און פערשטעלען דעם גאַנצען האָריזאָנט...

און אין טיעפער פערצווייפלונג, געבראָכען אונטער'ן דרוק פון דער צייט, שעפּטשען אונאויפהערליך די ליפּען: וואָס איז דאָס? צו וואָס וועט דאָס דערפיהרען?...

מ. גינזבורג.

אנ'אנגעווייטאגטע פראגע מיט וועלכער די יודישע עלטערן דארפען זיך פעראינטערעסירען.

עס איז אַנ'אַנגעווייטאָגטע פראַגע, מיט וועלכער דער בעסערער טייל פון דער יודישער געזעלשאַפט דאַרף זיך ערנסט פעראינטערעסירען:

מיר מיינען די פראַגע, ווי אַזוי לעבט אונזער יונגער יודישער דור, ווי זעהען אויס זיינע אידעאַלען, שטרעבונגען און לעבענסצילען?

דער ענין פון קינדער-ערציהונג איז ביי יודען תמיד געווען הייליג און טייער; א יודישע טאַטע-מאַמע פלעגען אָפּרייסען פון זיך דאָס נויטהווענדיגסטע, כדי צו קענען געבען זייער קינד לערנען.

די שווערע צייט פון מלחמה און אָקופּאַציעס, און די ניט-ווייניגער שווערע צייטען פון נאָכ'מלחמה'דיגען עקאָנאָמישען קריזיס, וועלכער האָט חרוב געמאַכט די יודישע גאַס, האָט געבראַכט דערצו, אַז דאָס פעלד פון יודישער ערציהונג איז געוואָרען פערוואַקסען מיט ווילד-גראָז.

זאָרגענדיג וועגען שטיקעל ברויט פאַר די קינדער, פערגעסען היינטיגע צייטען פיל יודישע עלטערן גאַנץ אָפּט צו זאָרגען פאַרן גייסטיגען ברויט, וואָס איז נויטיג צום ענטוויקלען אין דער געהעריגער ריכטונג די נשמות פון זייערע זיהן און טעכטער.

ווערט טאַקע וואָס פון יאָהר אַלץ מעהרער די צאָל יודישע קינדער אין די פרעמדע שולען, וואו זיי ווערען אינגאַנצען אָפּגעריסען פון יודען און יודישקייט און עס כאַפּט אָן ממש א גרויל ביים געדאַנק, אַז פון די דאָזיגע אָפּגעפרעמדטע און אָפּגעריסענע קינדער דאַרפען אַרויסקומען די קומענדיגע בויער פון יודישען לעבען, די קומענדיגע קעמפער פאַר יודישע רעכט, די קומענדיגע שאַפער פון יודישער קולטור.

און צו וואָס זאָלען מיר אַריינקוקען אין דער צוקונפט, ווען אויך די איצטיגע ווירקליכקייט בעווייזט אונז שוין גענוג פאַלען פון גייסטיגער דעמאָראַליזאַציע פון אונזער איצטיגער יודישער יוגענד.

אויב אין די אַרבייטער-קרייזען ווערט נאָך די יוגענד פון צייט צו צייט בעגייסטערט מיט'ן אידעאַל פון קאַמף פאַר א קומענדיגער בעסערער און יושר'דיגער וועלט-אָרדנונג, קען מען וועגען דער יוגענד פון אונזערע רייכערע געזעלשאַפטליכע שיכטען און פון מיטעלשטאַנד ליידער קיין גוט-וואָרט ניט זאָגען.

מיט גאָר קליינע אויסנאַהמען, האָט ניט די דאָזיגע יוגענד קיינע שום גייסטיגע אינטערעסען, אינטערעסירט זיך ניט מיט דער יודישער ליטעראַטור, קונסט, טעאַטער, בעזוכט נישט קיין ביבליאָטעקען און לעקציאָנען, קומט ניט אויף קיין מעהר ערנסטע טעאַטער-פאָרשטעלונגען, און מען זעהט איהר נישט אָן אין די אויגען אויף א ליטעראַרישער, צי געזעלשאַפטליכער פאָרשטעלונג.

צי איז דען ביי אַזאַ לאַגע א חדוש, אַז דער געדאַנקען קרייז פון אַזאַ יוגענד איז שרעקליך בעגרענעצט, שרעקליך אָפּגעטעמפּט, און מיט קליינע אויסנאַהמען זעהען מיר אָפט ביי דער דאָזיגער יוגענד אומגעזונטע עראָטישע נייגונגען און א געיעג נאָך פּוסטע פערגעניגענס; צי איז דען א חדוש, אַז דער גרעסטער אידעאַל פון אַזאַ יוגענד איז דער דאַנסינג און די טונקעלע אַלעען?

ס'איז אפשר טרויעריג, אָבער ס'איז ריכטיג.

און צי איז דען ניט א צייכען פון דער צייט, וואָס יודישע טעכטער פערקוקען זיך שוין צו אָפט אויף ניט-יודישע יונגעלייט; און וואָס איז דען דער חדוש, אויב זיי געפינען אָפט ניט אין זייער מאָרך און נשמה קיינע שום פעדים, וואָס זאָלען זיי צובינדען צו דער יודישער גאַס און אָפּהאַלטען זיי פון מאַכען דעם לעצטען שריט אין דער ריכטונג פון [illegible] אינגאַנצען מיט זייער פאָלק?!

עס איז באמת זייער אַנ'אַנגעווייטאָגטע פראַגע, אויף וועלכער יודישע עלטערן וואָלטען געדאַרפט זיך ערנסט פערטראַכטען!

X.

טרייסט מיין פאָלק.

(געדאַנקען און בעמערקונגען.)

אויף זייטיקע פערלאָזטע וועגן. איבער וואמריגע חרוב׳ע שליאכען בלאָנקעט ארום דער נביא זיין פאָלק צו זוכען.

פון פרעמ׳ קײט געטריבענע, פון פאָלק פארגעסען, פון זיך אליין פערלאָזט, בלאָנדזשעט ער ארום מיט גרויסען חייטאָג אין הארץ. מיט גאָטס ווארט אויף די ליפען, און קיין פאָלק געפינט ער נישט.

די גאנצע געגענד איז מדבר. שטיל שטאַרבען אָב די ברייט זיינע איבער די ווייסע זאמדען. זיין קול בעגעגענט פוסטקייט און לעהוקײט און קעהרט זיך אום צו זיינע ליפען איידער נאָך עס רייסט זיך פון זיי אראָב...

אלץ איז אויסגעטריקענט אונטער דער הייסער צוגליטער זון. אלע קוואַלען זענען פערשניטען, אלע פרישע שאָטענס אויסגעווישט. נאָר די בערג שטעהען נאַקעטע. מיט געבויגענע קעפ און מרה שחורה און חמורע הערצער, און אין זיי—איז געבליבען שטום פערגליווערט דאָס אייביגע געוויין פון וועלט און מענש. דאָס געוויין, וואָס איז גרוילענדיגער פון גרויל און פינסטערער פון פינסטער. נאָר קיין מענש איז נישטאָ. קיין פאָלק געפינט ער נישט אין מדבר.

און אז דער נביא שרייט אויס:

„טרייסט מיין פאָלק“.

קלינגט עס צווישען בערג ווי אַ ביין פאַרקאַסטיש געלעכטער.

וואָרום: וואו איז עס, דאָס פאָלק?

* * *

זוכט דער נביא דאָס פאָלק — געפינט אָבער טרוקען גראָז. און אומעטום וואו זיין אויג דערגרייכט, אונטערגאַנג. וואו זיין פוס בעטרעט, גייסטיגער חורבן און פערלענדונג... שטייט אַ הייזעל אין טאָל פערבלאָנדזשעט, שטעהט עס אָהן דאַך און פענסטער. גייט אויף פון דעם דאָס פרעמדע קול פון מילדע פויגעל. נאָר דאָס קול פון מענש הערט זיך נישט... ליגט דער ווערטען אַ פערלאָזטער, שטייען די ווינשטאָקען פערפרעמדטע און איינגעהויקערטע...

און אין שטאָדט, ביי טויער וואָס פירט אין פרעמדען-ווייטען, זיצען די געבליבענע ווי מצורעים, דערווייטערטע, פרעמדע מיט זייער לעבען און מיט זייערע פיינען... שווייגען זיי די געבליבענע, ווייל סיי ווי סיי הערט מען נישט זייער געוויין, זיצען זיי שבעה נאָך אייגען לעבען וואָס קומט אום. זיצען און ווארטען אויף זייער אומקום.

און אין שטאָדט, זענען געבליבען די, וואָס קענען נישט שטאַרבען. ווייל זיי האָבען קיינמאָהל נישט געלעבט. וואָס ווייסען נישט פון קיין אייגען לעבען, וואָס זענען אויף דער וועלט געקומען מיט געבויגענע אונטערטעניגע רוקענס צו טראָגען אויף זיך פרעמדען יאָך און פרעמדע גייסטינקייט... זענען זיי בלייך ווי דער טויט, גרינע אָדערען ציהען זיך איבער זייערע באַקען און העלזער, פלעכטען זיך גרין-געשפין איבער הענד און שולטער.. קושען זיי די פרעמדע פיס, לעקען ווי הינד די פרעמדע „בעל הביתישע הענד...“ און זיי מיינען:

„זיי וועלען זיך אין פרעמדקייט אויסמישען און ווערען ווי די איבריגע די פרעמדע“.

און אז דער נביא זאָגט:

„טרייסט מיין פאָלק“.

לאכט עס דאָך נאָר דער ווייטאָג וואָס האָט קיין גרעניץ נישט. און דער גרויל, וואָס האָט קיין סוף נישט.

* * *

שטייט אַ פינסטערע נאכט און אונזער לעבען. אין ווילד איז דער טאַנץ ארום דעם גאָלדענעם קאלב.

שטייען זיי, די כהנים פון דער עבודה זרה – פון גאָלד און פערמעגען, שטייען מיט צופרעסטעטע העמדער, די פאָלעס פון זייערע רעק פערשטעקט אין די פאסקעס און זייערע פיס ווארפען זיך פון אונטער גויסבעלאָסענע געבניטענע קליידער אין טאַנץ פאַר דער עגל הזהב.

אַמאָהל, האָט נאָך דער כהן פון דער עבודה זרה געהאַט אַ ביסעל געטליכע פרומקייט אויס׳ן פנים. דאָס ביסעל יראת שמים האָט בעשיינט זיין גרויסען בויך און איהם אביסעל פאַלשען חן צוגעגעבען.

האָט ער צום קאלב געדינט און פאַר תלמידי חכמים געשאָנקען, נאָך דעם טאָג פון עבודה זרה. אין אַ משניות אריינגעקוקט, נאָך דעם לאַנד פון די אבות געבענקט... געבענקט און, זיין עבודה זרה גאָרנישט געטראכט צו פערלאָזען.

היינט, איז דאָס קאלב אַ פּאַפּירענס. „טשעקען“ פון פערשידענע קאָלירען און פארבען. געהען זיי ארום די כהנים פון די פאפירענע קעלבער מיט פאפירענע געלבע פנימער. שוין קיין פרומקייט נישטאָ, שוין קיין פאַלשער חן אויך נישטאָ.

זיי אליין, זענען שוין בטל געוואָרען, מען איז אויסגעטריקענט, אויסגעלאָשען. אפילו קיין גייסטיגע אמביציע איז שוין מעהר נישטאָ. וואָרום: זיי אליין זענען דאָך גאָלע גאָרנישטס! יעדער איינער איז נור אַ כּוּם, אַ צאָל: ער איז ווערט הונדערט טויזענט! ער איז ווערט אַ מיליאָן!

און דער מיליאָן! — ער האָט נישט מעהר קיין אמביציע פון יושר און ערליכקייט. ער פערשטעהט זיך נישט אויף גייסטיגע בעדערפענישען. און דער מענש. ער איז נור אַ וועכטער ביים מיליאָן. ער דאַרף זיצען מיט צושראָקענע גיריגע האָזען-אויגען און היטען דעם מיליאָן. איז ער נור אַ שאָטען און אַ שאָטען ווײנט נישט, פײַנינט זיך נישט, האָט קיין אייגען לעבען נישט...

און קומט אמאָל אַנ׳אָווענד... און קומט אמאָל אַ נאכט. קומט מען זיך ערגעץ צוזאמען, גיט מען תרומה און מעשר, שענקט מען עפעס פאַר נויטבעדערפטיגע, רעדט מען וועגען גורל פון פאָלק און מען חלומ׳ט כלומרשט אַ חלום.

נייח זשע זיי נישט חושד, אַז דאָס איז אַ בעדערפעניש: אַז דאָס האָבען זיי זיך אין אייגען לעבען דערמאָנט. ניין, דאָס נארען זיי אָפּ די עטליכע געצעהלטע, געבליבענע, וואָס חלומ׳ען נאָך פון אנ׳אייגען לעבען. זיי אליין, לאַכען אין תארצען פון די „בטלנים“ וואָס האָבען נישט קיין קעסטעס און חלומ׳ען פון אזעלכע „נארישקייטען“ ווי אייגען לעבען, אייגענער קולטור, אייגענער גייסט... זיי געהט עס אינגאַנצען נישט אָן. זיי פערשטעהן אפילו נישט וועגען וואָס דאָ האַנדעלט זיך. וואָרום: זיי זענען דאָך נור שאָטענס פון קאַסעס און טשעק-ביכער. אליין, האָבען זיי שוין לאַנג פערגעסען, וואָס לעבען איז אַזוינס.

און קומען זיי אויף די אסיפות, וואו מען קלאַפּט אין די טירלעך פון זייערע הערצער. שאָקלען זיי צו מיט פערגולמ׳טע קעפּ און פערלאָשענע אויגען אין וואַרטען: „מען זאָל שוין איבערקומען די „נארישע רייד“.. רעדען זיי נאָך די רייד, וואָס זיי פערשטעהען נישט זייער בעדייטונג... זאָגען זיי נאָך דעם נביא׳ס רייד און טראכטען דערביי פון פעטע מאָלצייטען, קאָרטען-שפיל און הייכע פּאָטעלען... שאָקלען זיי מיט די קעפּ און טראכטען וועגען די קאַסעס וואָס שטעהען ביי זיי אין די שענסטע צימערען ווי דאָס חשוב׳סטע און הייליגסטע אויף דער וועלט.

שטעהט אויף דער נביא און צולאַכט זיך ווילד. און דאָס גרינע נאָליגע געלעכטער טראָגט זיך איבער פעלד און וועג, בויערט זיך אריין אין פינסטערער נאכט מיט ווייטאָג און פיין:

„טרייסט מיין פאָלק“...

* * *

— אלץ איז נארישקייט! — זאָגט דער געל-פערשוואונדעטער, פערגולמטער שאָטען פון דער קאַסע. — אייביגקייט? ווער פון אייך האָט עס אויסגעטראכט אזא משוגעת? יושר, גערעכטיגקייט, שעהנקייט? — נור קבצנים חילען זיך מיט דעם זייער אָרים לעבען פערזיסען... קולטור, שפּראַך, פאָלק? יונגליש פלאַפּלערייען... דאָס איז אַ ענין פאַר יונגע ספּאָרטס-לייט, זיי גלוסט זיך שחימען אויף שיפלעך אין מיטען ים... פוסט און פאַסטניקעס! חלומות? פאַנטאַזיעס? צוקונפט? — ווער דאַרף דאָס? איך האָב פיינט צו טראַכטען, איך ליב נישט קיין ספּאָרט, צו וואָס זאָל איך זיך לאָזען שווימען צווישען כוואַליעס? דאָ אויפ׳ן ברעג, אויפ׳ן זומפיגען געלען ברעג בין איך זיכערער... דאָ קען איך גליווערן און ליגען אויף הייכע קושעקעס. דער עיקר איז נור: די קאַסע. צו איהר דין איך זי איז אלץ! דאָס איז מיין גאָט! דאָ האָב איך ווייבער און קינדער און דאָ דאַרף איך נישט טראכטען און דאָ בין איך זיכער מיט מיין מאָלצייט.

לעבען אויף ים און שיף! באָדען זיך אין בלויקייט פון הימל און קוקען צו די, שטערן! טראכטען וועגען קולטור און צוקונפט! דאָס איז נישט מעשה סוחר. דאָס איז אַנ׳עסק פאַר יונגע היץ-קעפּ און פאַר פּרוצים... אָך! איהר זענט דאָך פאַנטאַזיאָרען! איהר וועט אייך אויסטוהן די קינדער-שיכלעך און אוועקוואַרפען די אידעאַלען. איהר דאַרפט נאָך בעקומען אַ קאַסע אין שטוב אריין. אַ פאָלק זאָגט איהרז צו וואָס דאַרפט איהר אַ פאָלק, ווען ס׳איז דאָ געלד און ציגאַרן?

אזוי טענה׳ט ער דער געלער פאַר עס-הארצעהעטער פאַרשוין אויב ער טענה׳ט בכלל. קוקסטו אויף זיין פערשוואָלען פנים, זעהסטו זיינע קליינע אייגעלעך, וואָס קוקען ווי שוואַרצע זשוק-קעפּעלעך און שפּיזן נאָר צו קאַסעס און בייטלען. און זיין הארץ איז פער-

שמאלצען. און דער מח איז פול מיט ווייס-געלבליכען חלב און קוים איין אויסגעמאגערט געדאנקעלע בעוועגט זיך פויל און זיכער-געלד! און דאס לאכט פון אלץ וואס האלט אויף א פאלק.

צולאך - זשע זיך מיט גאליג גע-לעכטער.

„טרייסט מיין פאלק!"

* * *

טרייסט מיין פאלק!

קלינגט עס אין די אויערן ווי דאס בייזע געלעכטער פון א שד וואס רייצט די פיאוסטע:

„בייזט הערליך שעהן".

„דיין געשטאלט בעצויבערט!"

און דאס וואס מען רופט א בלינדען „סגי נהור" און דעם נארישסטן שוטה — חכם.

ווען עס איז קיין פאלק נישטא. ווען עס איז קיין לעבען נישטא. ווען עס זענען געווארען שאטענס פון מענשען. ווען מען דארף רעדען און רופען צו די - וואס וויקלען זיך ווי שלאנגען ארום זייערע קאסטעס און דאס איז די איינציגע זאך צו וועלכע זיי דינען, ווען ארום דיר איז קיין לעבעדיגער מענש נישטא, נאר עפעס אזויגס. וואס שלעפט פון איין קעשענע און בעהאלט עס אין דער צווייטער. ווען מען איז פרעמד פון אייגען לעבען און מען געדענקט שוין אפילו נישט ווי דאס האט אויסגעזעהען נישט קיין אייגענע פרייד און לייד און אפילו נישט קיין אמביציע צו אייגענער גייסטיגקייט.

דאן קלינגט עס אזוי טרויעריג און ווייטאגדיג, סגי-נהורדיג: „טרייסט מיין פאלק!"

און אין פינסטערער נאכט קייקעלט זיך א גאליג געלעכטער... א געלעכטער פון פיין און פון שאנד...

ב. עפעלבוים.

א ראדאמער-אמעריקאנער מאז, א ראדאמער יונג-ווייבעל און א לאדזער בחור.

א אמת'ע מעשה מיט א ראדאמער מיידעל, וואס האט חתונה געהאט מיט א ראדאמער-אמעריקאנער בחור. — זי פטראשעט דעם אמעריקאנער מאן מיט א ליבע פון א לאדזער בחור. — אנשטאט געלד—גט.

קומט דער ליבער זומער הויבען זיך אן צו שיטען קיין פוילען אמעריקא-נער געסט, און ספעציעל בחורים, אלטנ'ס און גע'גט'ע מענער צו כאפען איירָאפּעאישע לופט און אויך א שעהן מיידעל פאר א ווייב. ס'רוב אבער ענ-דיגען זיך די גאלדענע שידוכים מיט טראגי-קאמעדיעס.

און אט האבען מיר צו פערצייכע-נען א פאקט פון אזא מין טראגי-קא-מעדיע, מיט וועלכער עס קאכט זיך איצט אין ראדאם.

געווען איז עס אזוי:

פאראיאהרען זומער איז אנ'אמערי-קאנער בחור געקומען אהערצו זיך זעהן מיט זיינע עלטערן און, אפזיי-ענדיג דא עטליכע טעג, האט ער זיך בעקענט מיט דעם אנגעזעהענעם זעהר שעהן מיידעל ג., אין וועלכע ער האט זיך פערליבט און איהר פארגעלעגט צו חתונה האבען, מיט דעם תנאי, אז זי וועט צו איהם שפעטער פאהרען קיין אמעריקא.

דאס מיידעל האט דעם פארשלאג גערן אנגענומען און ס'איז מיט מזל געשטעלט געווארען א חופה.

קורץ דערנאך איז דער יונגערמאן אפגעפאהרען קיין אמעריקא און אין א קורצע צייט ארום האט ער זיין יונג ווייבעל ארויסגעשיקט אויספאדערונגס-פאפירען מיט א היבש ביסעל געלד אויף רייזע-הוצאות.

דאס יונגע ווייבעל האט מיט גרויס שמחה זיך גענומען גרייטען צו דער רייזע. זי איז תיכף אבגעפאהרען קיין ווארשא, בכדי דארט צו בעשטעלן א שעהנע אויסשטאטונג. אין די איבער-שעה'ן פלעגט זי, דאס יונגע ווייבעל, בעזוכען פערשידענע פערגניגונגען און טאנץ-אווענדען. אויף איינעם אזא טאנץ-אווענד האט זי זיך בעקענט מיט א לאדזער רייכען בחור, וועלכער האט איהר דעם גאנצען אווענד נישט אפגע-לאזען, כפדר מיט איהר געטאנצט און „אויף איין פוס" זיך ערקלערט איהר אין ליבע.

בעת מעשה האט זי איהם אפילו געפרובט ענטזאגען. ענטדעקענדיג איהם דעם סוד, אז זי איז שוין א ווייבעל און דארף בקרוב אבפאהרען צו איהר מאן קיין אמעריקא. ער אבער איז ביי זיך נישט אראבגעפאלען, אדרבה, ער האט פון איהר דרייסט געפאדערט, אז זי זאל פערלאזען דעם אמעריקאנער מאן און חתונה האבען מיט איהם, פאר וועמען זי וועט לעבען גליקליך אין „קעניגליכע" פאלאצען מיט כל טוב אין דער וועלט, נאך בעסער ווי אין קאלומבוס'עס מדינה.

דאס יונגע ווייבעל, געפינענדיג זיך אין גרויס פערלעגענהייט, האט אוועק-געשריבען א בריעף צו איהר מאן קיין אמעריקא, אז ער זאל איהר מהון די געפעלינקייט און ארויסשיקן 1000 דאלאר אויף חתונה צו מאכען איהר שוועסטער, וועלכע איז שוין קרוב לשלושים, אנדערש הייסט זי נישט, זי וועט צו איהם אזוי גיך קענען קו-מען, ווייל זי קען נישט לאזען איהר עלטערע שוועסטער זיצען אייביג א מיידעל... אגב אורחא האט זי איהם געגעבען אנצוהערען וועגען איהר בע-קאנטשאפט מיט א לאדזער שעהנעם בחור, וועלכער וויל מיט איהר חתונה האבען און אויך חתונה מאכען איהר עלטערע שוועסטער.

דער פארבענקטער מאן אין אמערי-קא, דערהאלטענדיג אזא בריעף האט קיין סך נישט געקלערט און ארויסגע-שיקט זיין געליבטע פרוי א גרויסען פאקעט מיט... א גט. בעדאנקענדיג איהר דערביי פאר דער קורצער צייט, וואס זי איז געווען זיין פרוי... ווייל דורך איהר מזל — ווייזט אויס — האט איהם גראד די צייט אבגעגליקט און ער איז רייך געווארען.

ערשט נישט לאנג איז דער פאקעט אנגעקומען קיין ראדאם און איז אריינ-געפאלען פונקט אין די הענד פון זיין יונג ווייבעל. מיט נערוועזע שפאנונג האט זי דעם פאקעט געעפענט און ווי איבערראשט איז זי געווארען, ווען זי האט, אנשטאט 1000 דאלאר, נאר דער-זעהן א גט. איבערלייענענדיג דעם ביי-געלעגטען בריעף וועגען זיין געהאלדי-גע עשירות, האט זי א שליידער געטון דעם גט אויף דער ערד. כ'איז שוין אבער געווען פערפאלען, ווייל דערביי זענען גראד געשטאנען נייגעריגע שכנים און אלץ צוגעזעהן, אזוי ארום איז דער גט געווען כשר.

דאס יונגע ווייבעל, ס'הייסט: די גרושה האט זיך גענומען מופה און אוועקגעפאהרען קיין לאדז צו איהר רייכען געליבטען, מיט וועמען זי האט אנגעהויבען ווידער צו ראמאנסירען. ווען זי האט אבער אנגעצויגען א טענה וועגען א חתונה, האט ער איהר געענט-פערט, אז... די צייט איז פוילען איז בעזונדערס ביי איהם אין זעהר שלעכט און דעריבער האט ער נישט אין זי-נען אזוי גיך חתונה צו האבען...

איצט איז נעבעך דאס יונגע ווייבעל געבליבען זיצען א גרושה אין ראדאם (צוזאמען מיט דער עלטערע שוועסטער) קרח מכאן וקרח מכאן; ניט קיין מאן אין אמעריקא און ניט קיין חתן אין לאדז, נאר א שווינדלעריש אין די אויגען פון צורונענע הליטות וועגען אמעריקאנער לוקסוס און לאדזער פאלאצלעך...

שלמה'לע זיצט אין בראזיליען, און זיין יונג ווייבעל שפילט די ראל פון א „וויסטע עגונה"

ווי אזוי א ראדאמער ווייבעל „נאביערעט" די קרעדיטארען.

ווער ווייסט דאס נישט. אז ראדאם צאהלט נישט קיין וועקסלען... קיינדער אין די וויגען ווייסען שוין דערפון, אז ווער ס'האט א פראטעסט עלטערט זיך מיט איהם אין פריידען. דער ראדאמער האט זיך שוין צוגעוואוינט נישט צו בעצאהלען און נישט צו בעקומען בע-צאהלט, אמער געהן גאהנען א חוב און נאך מוזען צוצאהלען, געהען, הייסט עס, נאך ירושה און בעצאהלען קבורה-געלד, דאס איז א שטיקעל נייעס.

אזא בעגעגעניש האבען די טעג גע-האט די קרעדיטארען פון א געוויסען שלמה'לע ב. א שניט-סוחר.

ווי אלע סוחרים, האט זיך שלמה'לע נאך דער חתונה, סך הכל מיט א צוויי יאהר צוריק, גענומען א לעבעדיגען נדן מיט א יונג ווייבעל דערצו. און

דוקא נישט קיין מיאוס ווייבעל, וואס טוט א יונגערמאן מיט א נדן, און דוקא א נדן אין „יאקשען"? — דינגט מען זיך א קרעמעל: א פרישער, אן אויסגעזאגטער מיט די „גרויסע זאכען" אין דער קעשענע, לאזט זיך שלמה'לע אין שטעטעל אריין „שמעקען". געשמעקט אהין, געשמעקט אהער, אזוי לאנג און אזוי ברייט, ביז ער האט אויסגעשמעקט א „פעקיל". א ביסעל „חירוצים", א קרעמעל שייבלערס, א פאר שטיקלעך באטשעווקעס, א ביסעל שטיפע לייוונד. צו ערשט געוויזען עטליכע לאקשען און ס'איבעריגע „צייט". שפעטער, אז דער הלוך האט גע'ילכ'ט, נאך דעם ווי ס'זענען איינגעגאנגען די ערשטע וועקסעלעך, האט זיך שלמה'לע שוין אויסגעלערנט בלויז „האנד-ארבייט" ד. ה. בלויז געשריבענע זאכען. האט שלמה'לע זיך געשפירט אין די פעדערען. איז ער געווארען א קונה הכל. גענומען וואס ס'האט זיך געלאזט. ווינטער-סחורה און זומער-סחורה, און אביסעל מעבעל האט זיך גע'שמד'נ'ט האט זיך טאקע שלמה'לע איינמעבלירט ווי א קייסער. א „יאדאלניע" מיט א „ס'פיאלניע". קרעדענצען מיט „פאמאצניקעס". אויסגעקליידט זיך ווי א מאנארך. געלעבט ווי גאט אין אדעס און חי געלעבט.

אז שלמה'לע האט זיך ארומגעזעהן, אז איף זיין פארשוין האט ער שוין אביסעל איבערגעכאפט ס מעסטעל, אז זיינע חובות דערגרייכען שוין אנ'ערך פון 40 טויזענד זל. האט ער אנטקעגענומען זיין ווייבעל אין א זייט. דאס פארפאלק האט ארומגערעדט די סיטואציע און ס איז געבליבען בהסכם צו מאכען א „קראך". וואס איז דען מעהר, אלע מענען און איך שלמה'לע טאר נישט! כך הוה, אין א שעהנעם פריהמארגען האט שלמה'לע געמאכט פיס פון ראדאם. ס'ביסעל סחורה געמאכט צו געלד. ס געשעפט פערמאכט אויף א גראבען פרענט, און והילד איננו, אוועק קיין בראזיליען, און רעדט איהם צום דאשעק.

דערזעהן, אז ס'געשעפט איז נישט טעטיג, איז געווארען א געלויף פון די קרעדיטארען. אריינקומענדיג אין שטוב איז זיי פינסטער געווארען פאר די אויגען. אנשטאט צו עפענען א מויל, אנשטאט צו בעפאלען שלמה'לען זענען זיי געבליבען מיט אפענע מיילער. זיי זענען געבליבען געפלעפט. אויף דער קאסעטקע איז געלעגען די שענע פרוי און זיך געריסען די האר פון קאפ: יודען, גיט מיר אנ'עצה, איך בין אומגליקליך. מיין מאן, דער גזלן, האט מיך איבערגעלאזט מיט א פיצעלע קינד א וויסטע עגונה. דערבארימט אייך ליבע מענשען, זוכט איהם אויף. אפשר איז ער אוועק מיט א „קאכאנקע". דאס ווייבעל גיסט מיט טרעהרען, זיפצט און העשעט. די קרעדיטארען שטעהען מיט פערלעגטע הענד און מיט פערגלאצטע אויגען, ציהען מיט די פלייצעס: וואס טהוט מען? ווי קען מען לאזען אויסגעהן אזא יונג, ליכטיג ווייבעלע. מען דארף דאך האבען א הארץ פון א מאטער. זענען עטליכע קרעדיטארען צוזאמענגעקומען אויף אנ'אסיפה און בעשלאסען אונטערצושטיצען די „וויסטע עגונה".

איצט האט נעבעך די „וויסטע עגונה" א רעכט שטיקעל ארבייט. יעדען טאג צו ליגען אויף דער קאסעטקע און צו וויינען אויף איהר ביטערען גורל. אנשעלטען דעם גזלן, וואס האט זי איבערגעלאזט אנ'עגונה מיט א פיצעלע קינד. און שפעטער, אז די קרעדיטארען זענען אויף יענער זייט טהיר — אפצונעהמען די ליבע-בריוועלעך, וואס קומען אויף פאסט-רעסטאנט פון איהר מאן פון בראזיליען. שלמה'לע זיצט אין בראזיליען און זיין שעהן יונג ווייבעל שפילט דערווייל זעהר גוט איהר ראל אויף דער קאסעטקע אלס „וויסטע עגונה".

אזוי זענען ראדאמער קרעדיטארען געגאנגען מאהנען ירושה און בעצאהלט קבורה-געלד...

ראדאמער לאנד'ס-מאן אין אמעריקא שענקט 100 דאלאר לטובת ראדאמער יודישע אינסטיטוציעס.

דאס געלד ווערט געשיקט אויפ'ן אדרעס פון פרעזעס פון האנדווערקער-קלוב, ה' משה רובינשטיין.

דער ראדאמער לאנד'ס-מאן אין אמעריקא ה' נתן קעסטענבערג האט געשיקט 100 דאלאר צו פערטיילען צווישען פאלגענדע היגע יודישע אינסטיטוציעס:

פארן שניידער-פעראיין	25	דאלאר
פארן בית-יתומים	25	„
פאר חינוך ילדים	15	„
פארן קינפעקטארין-פאריין	15	„
פאר לינת הצדק	10	„
פאר פשיאטשול ווידזי	10	„

די 100 דאלאר זענען געשיקט געווארען אויף דער האנד פון פרעזעס פון האנדווערקער-קלוב און שניידער-פעראיין, ה' משה רובינשטיין, וועלכער מעלדעט תיכף נאכ'ן ערהאלטען, אז די איבענדערמאנטע אינסטיטוציעס זאלען דעלעגירען זייערע פארשטעהער בכדי אנצונעמען די פאר זיי בעשטימטע שפענדונגען.

דער שעהנער טהאט פון אונזער ראדאמער לאנד'ס-מאן ה' קעסטענבערג בעווייזט, אז ער האט נישט פערגעסען אן זיין אלטע היים און, אז ס'זענען איהם נאהנט די אינסטיטוציעס פון זיין געבורטס-שטאדט, וועלכע זענען געשאפען פאר'ן גוטס פון זיינע ברידער אויף דער זייט ים, אין זיין היימלאנד.

דער דאזיגער ברודערליכער טהאט דארף דיענען אלס ביישפיעל פאר פיל אנדערע ראדאמער לאנד'ס-לייט אין אמעריקא.

דערביי איז כדאי צו בעמערקען. אז דער פאקט, וואס דאס געלד איז געקומען אויפ'ן פריוואטען אדרעס פון פרעזעס ה' משה רובינשטיין, הייסט אז ער איז פאפולער צווישען די אמעריקאנער לאנד'ס-לייט און ווי הייט צוטרוי זיי האבען צום ה' רובינשטיין.

חשוב'ע געסט אין ראדאם.

צו די גאסטשפילען פון די „ווילנער" אין „ראזמאיטאשטשי"

די פארשטעלונגען פון דער „ווילנער טרופע", וואס הויבען זיך היינט אן אין ראדאמער טעאטער „ראזמאיטאשטשי", זענען אהן שום מליצה, א זעהר וויכטיגע געשעהניש.

די „ווילנער" דאס איז א טרופע ארטיסטען, אמת'ע פלעגער פון קולטור-ווערטען, זאפטיגען יודישען ווארט, וואס קומט צראב פון דער סצענע אין קינסטלערישער פערפולקאמונג.

נישט אומזיסט נעמט מען די „ווילנער טרופע" אויף אומעטום מיט אמת'ער בעגייסטערונג.

קינסטלער און טעאטער-מפונקים זענען ענטציקט פון דעם געלייטערטען טאהן. פון עכטען דערהויבענעם פאטאס, מיט וועלכען די דאזיגע ביהנע-קינסטלער אונזערע צייכנען זיך אויס.

די צושויער ווערען דורך די „ווילנער" מיטגעריסען פון דעם עמאציאנעלען, שטארקען שפילען, פון וועלכען עס אטהעמט עכטע, נישט-געפעלשטע קינסטלערישע וואהרהייט.

דאס יודישע ראדאם. וואו עס לעבט נאך די ערינערונג פון דער צייט, ווען די „ווילנער-טרופע" האט דא געפייערט איהרע טריאומפען, האט מיט אמת'ער צופרידענהייט אויפגענומען די ידיעה וועגען די פארשטעהענדע גאסטשפיעלען.

מיר בעגריסען די „ווילנער טרופע" אלס ווירקונגספולען יודישען קולטור-פאקטאר, און ווינשען איהר דעם בעסטען ערפאלג!

צו דער ערשטער פארשטעלונג ווערט געגעבען דאס בעריהמטע שטיק „קידוש השם", בעארבייט לויט'ן ראמאן פון שלום אש דורך ד"ר י. מ. ווייכערט. אין רעפערטואר געהט אויך אריין „אונטערוועלט" און דאס מייסטערהאפטע קונסט-ווערק „ביינאכט אויפ'ן אלטען מארק" פון פרצ'ען.

דער אינטערעס צו די פארשטעלונגען פון די „ווילנער טרופע" איז אומגעהויער גרויס צווישען אלע שיכטען פון דער יודישער בעפעלקערונג אין ראדאם. שוין א גאנצע וואך איז דער פאר-פערקויף פון די בילעטען א זעהר לעבהאפטער.

יונגע מיידלעך, וואס פאהרען אליין אויפ'ן באהן וועלען זיך געפינען אונטער דער השגחה פון די באהן-בעאמטע.

אין די לעצטע צייטען האבען פאסירט פאלען, וואס יונגע מיידלעך, וועלכע זענען אליין געפאהרען אויפ'ן באהן זענען פערלוירען געווארען און איינגעפאלען אין די הענד פון אזעלכע, וואס האנדלען מיט לעבעדיגע סחורה. דאס איז געווען דערפאר, וואס די דאזיגע יונגע מיידלעך האבען זיך געלאזט אויף דער פראווינץ זוכען ארבייט אהן א שום השגחה פון עמיצען.

אין צוזאמענהאנג מיט דער פערארדנונג פון קאמוניקאציע-מיניסטער-

יום האט די ראדאמער באהן־דירעקציע ארויסגעשיקט א צירקוליאר, וועלכער פערפליכטעט די באהן־אנגעשטעלטע, וואס פיהרען אויס זייער אמטליכע טהעטיגקייט אויף די וואקזאלען און אין די באהן וואגאנען — צו האבען השגחה אויף די אליין־דרייזענדע פירלען, און אין יעדען ווייכטיגען פאל אנעמען פערהיטונגס־מיטלען און תיכף מודיע זיין וועגען דעם דער פאליציי".

אונזער ראדאמער ליבלינג, דער פידלער־ווירטואז שמעון באקמאן טרעט אויס אויף א קאנצערט

נאך דער שווערע אפעראציע, וואס אונזער ראדאמער ליבלינג, דער בעריהמטער פידלער־ווירטואז באקמאן האט דורכגעמאכט דעם פאריגען ווינטער אין וויען, פערברענגט ער שוין זייט איינינע וואכען אויף פרישע לופט אין דאזשע ארט גארבאטקע. די ידיעה, זיינער צייט, אז אונזער חשוב'ער בן־עיר, ה' באקמאן איז ארויס פון יעדען געפאהר איז פון דער גאנצער שטאדט אויפגענומען געווארען ווי א בשורה טובה. און ווירקליך פיהלט זיך ה' באקמאן גוט. און איז שוין פאלקאם געזונד.

דורך דער צייט, וואס ער פערברענגט אין גארבאטקע האבען זיך צו ה' באקמאן געווענדעט פערשידענע דעלעגאציעס, וועלכע האבען איהם פארגעלעגט ארויסצוטרעטען אויף א קאנצערט. איינע פון די דעלעגאציעס האט ער צוגעזאגט און וואהרשיינליך וועט ער ארויסטרעטען אויף א קאנצערט דעם קינפטיגען מאנאט.

ה' באקמאן האט במשך דעם לעצטען יאהר נאך פיל בעדייטענד זיך פערפולקאמט און דערפאר איז צו ערווארטען, אז דער פארשטעהענדער קאנצערט וועט פיל איבערשטייגען אלע פריהערדיגע קאנצערטען.

ארום דעם ענין בית־יתומים.

מיר ערקלערען, אז די צייטונג „ראדאמער קעלצער־לעבען" פון איהר זייט האט קיין שום שטעלונג נישט איינגענומען אין דעם ענין פון בית־יתומים. נאכדעם ווי די קינדער פון בית־יתומים און שכנים האבען זיך געווענדעט אין דער רעדאקציע צו פערעפענטליכען אין צייטונג זייערע ערקלערונגען, האבען מיר עס געדרוקט אויף זייער אויסדריקליכען פערלאנג און אויף זייער פעראנטווארטליכקייט. מיר האבען קיין שום חלק אין דער אקציע און מיר ווענען נישט אין דעם געגעבענעם פאל קיין שום פעראינטערעסירטער צד. פריהער זענען געקומען די קינדער מיט די שכנים און מיר האבען זייערע ערקלערונגען, וועלכע זענען געווען פערזעהען מיט זייערע אייגענהענדיגע אונטערשריפטען, פערעפענטליכט און שפעטער האבען מיר ערהאלטען א ענטפער פון דער פערוואלטונג פון בית־יתומים און מיר האבען אויך איהם פערעפענטליכט אות באות. ווי ער איז געווען אויפגעגעבען. יעצט קומען ווידער ערקלערונגען פון די זעלבע קינדער און פון קאמיסיע־מיטגל. וואס איז געווען אויפ'ן ארט אויסצופארשען דעם ענין. און מיר גיבען אויך אן פאר זייערע ערקלערונגען פלאץ. פון דעם אלעם איז בולט צו זעהען, אז די צייטונג איז אבסאלוט נישט אנגאזשירט אין דעם גאנצען ענין, נאר פיהרט אויס א פערמיטלערישע, אבער נייטראלע ראלע, געבענדיג די מעגליכקייטען יעדען צד צו קומען צום ווארט

רעדאקציע.

בריעף אין רעדאקציע.

ג. רעדאקציע

מיר בעטען העפליך צו געבען ארט פאר פאלגענדען בריעף:

צו דער ג. פערוואלטונג פון בית־יתומים אין ראדאם.

מיר אינטערגעשריבענע יתומים י. גאלדמאן און ש. גוטוויל, וועלכע זענען 9 יאהר געווען אונטער דער אויפזיכט פון דער פערוואלטונג פון בית־יתומים, ערקלערן אז מיר זענען ארויסגעטרעטען געגען דער פערוואלטונג צוליב דעם, וואס איינינע פערזאנען האבען אונז טעראריזירט און אונז געצווינגען אבצוזאגען די געהארכזאמקייט דעם פערסאנאל פון בית־יתומים. צו דעם האבן אונז צוגעפיהרט די ה"ה ביעלסקי, ווייזענבערג א. אגר. מיר בעטען דעריבער די געערטע פערוואלטונג אונז מוחל צו זיין פאר אונזערע זינד און אונז ווייטער צו נעמען אונטער דער אויפזיכט פון בית־יתומים, וואו מיר האבען בעקומען ערציהונג, קליידונג און בילדונג. פאר דעם אלעם זענען מיר דאנקבאר דער פערוואלטונג. מיר זעהען דאך צו וואס פאר אגוטע צוועקען עס קומען אונזערע חברים און חברות, וועלכע מען האט אבגעגעבען צו פריוואטע מייסטערס, אדער אין די האנדווערקער־שולען. אט אין אין א יאהר ארום וועט ענדיגען די האנדווערקער־שולע אין פיאטרקאוו אונזער חבר און ברודער מאיר גוטוויל, וועלכער איז אויך זעהר דאנקבאר דעם ג. פערוואלטונג פון בית־יתומים אין ראדאם.

מיר צייכנען זיך און מיר האבען האפנונג, אז די פערוואלטונג וועט אונזער ביטע אויסהערען און אונז ווייטער אונטער דער אויפזיכט נעמען. פאר דעם דאנקען מיר יעצט און מיר פערזיכערען די ג. פערוואלטונג, אז צו אזוינע ארויסטרעטונגען וועט שוין מעהר נישט קומען.

מיט אכטונג

ירחמיאל גאלדמאן, ש. גוטוויל.

• • •

ג. רעדאקציע!

איך בעט העפליך אבצוגעבען ארט אין אייער ח. צייטונג פאר מיינע פאלגענדע שורות:

וואו איז דער אמת?

ס'טהוט מיר געגוג וועה און עס איז מיר נישט ליעב, וועו איך בין איינפאך געצווינגען נאך אמאהל צו בעריהרען די טעמע פון „בית־יתומים" אבער, ווי געזאגט, בין איך געצווינגען, ווען איך זעה, אז ס'נעמט שוין אן א געריכטליכען כאראקטער. איך האב געדענקט אז ס'וועט זיך ענדיגען אין אונזערע ד' אמות. אבער ווי איך זעה גייט עס בערכאות שלהם, וואו מ'ווענדעט זיך, צו א אנדער פאלק וואס זאל זיין אונזער בורר. דאס טהוט מיר ווירקליך וועה און איך מוז אייך זאגען: מאכט אייך נישט ללעג ולקלס. פאר דעם גאאיוען, זייטיגען מענש מוז איך ערקלערען דעם אמת, נישט איך בין דא אויסען וועמען צו פערטיידיגען. א גאנצע וואך בעפאר זענען דערגאנגען קלאנגען, אז אין בית־יתומים ווערען די קינדער בעהאנדעלט גארנישט ווי עס ברויך צו זיין. מ'האט געשטורעמט דער קלוב זאל אהינשיקען עטליכע מיטגלידער אויספארשען די זאך און זעהן, אז די יתומים זאלען בעקומען א בעסערע בעהאנדלונג. ווייסט איר פארוואס מ'האט זיך געווענדעט צום האנדווערקער קלובז — ווייל די יתומים קומען פון מיטעלען און ארימען קלאס און נישט פון רייכען קלאס. אלזא זענען געזארען דעלעגירט אהין עטליכע מיטגלידער און איך דער שרייבער פון די שורות אויך. איך שטעל פעסט מיט א ריינעם געוויסען, אז מיר זענען נישט געגאנגען מיט קיין זייטיגע כונות. אריינקומענדיג אהין זעהען מיר אנ'אויפשריפט „פרעשט קאטאמי דזשעטשי". אויף מיין פראגע, וואס האט געצווינגען די קינדער זיי זאלען מוזען פראטעסטירען אויף אזא אופנז — גיעט מען אנ'ענטפער, איך זאל פערשטעהען אז דאס הייסט געדאנקט... נאכהער אין געגענווארט פון אלע בעדיעגער ס נעמען די קינדער אויפרעכנען ווי מען בע'עוולה'ט זיי. די קינדער האבען עס בעשטעטיגט אין זייער אנוועזענהייט. מיר ווילען עס ניט גלויבען. דאן געהען מיר צו די ארומיגע שכנים, און יעדער בעשטעטיגט עס.

איך וויל הייטער נישט אויסרעכנען קיין צעטעל חטאים, און נאכדעם ווי ה' ראטענבערג האט געגעבען אין האנדווערקער־קלוב זיין ערקערונג, אז ער ווייסט נישט פון אזעלכע זאכען. האבען מיר עס גענומען אין אכט, און דער קלוב האט אנגענומען א רעזאלוציע, אז מעגליך די פערוואלטונג האט נישט קיין אהנונג אין קיין שולד, אין דעם. אלזא זאל די פערוואלטונג בעשטימען א אויספארשונג און צו קאאפטירען צוויי מיטגלידער פון קלוב. מיר זענען געווען אין דער מיינונג, אז דער וואס האט די שולד וועט בעזייטיגט ווערען והכל על מכונו בא בשלום אבער ווי פערוואונדערט בין איך געווארען, זעהענדיג אז מ'וויל דא אויסמישען פאליטיק, ד"ה, אז דער קלוב האט קינסטליך געשאפען אזא אטמאספערע, וואו עס זאל דינערען און פליצען.

איך בין זיכער, אז עס וועט זיך נישט געפינען איין מענש אין ראדאם, וועלכער זאל אויסמישען מיין פערזאהן

מיט פאליטיק, אבער את אשר ראינו ושמענו, ספרנו. איהר הילט חיפען ווער עס פראטעצירט-הגרט! נאך מיין אינטערוויוּ בײם ה׳ ראזענבערג ווי ער האט מיר פיינערליך צוגעזאגט, אז פאר די צוויי יתומים וועל איך בעקומען וועכענטליך געצאהלט, איך דארף זיי נאר שאפען א ארט צום עסען און שלאפען, און מיך אבשלעפענדיג עפליכע טעג און נאכהער זעהענדיג, אז מ׳האט די צוויי קינדער צוריק ארייניגענומען — האב איך זיך געטראכט: ידי מטולקת הימנה, און ווען אין אייניגע טעג ארום זייענדיג איינמאהל אין רעדאקציע פון „ראדאמער-קעלצער לעבען״ קומען אריין פיער יתומים׳לעך, און דערצעהלען, אז מ׳וויל זיי ארויסווארפען, האב איך זיי געגעבען א לעקציע מוסר (איך גלויב, אז די קינדער האלטען עס בעשטעטיגען) און זיי צוריק געשיקט. אבער ווי גרויס איז דער פערדרוס הערענדיג, אז אין א שעה ארום האט מען זיי ביי א געוויסען מענש געצווינגען אונטערצושרייבען א בעשולדיגונג געגען יוסף ביאלסקי, גרשון לעווין און געגען מיר דאס מיר האבען זיי געלערענט זאגען, אז מען וויל זיי ארויסטרייבען.

איך שטעל נאך א מאהל פעסט, אז דער קלוב איז נישט פאליטיש פעראיניטערעסירט אין דער זאך, ווייל עס איז פאר אונז צו הייליג און א בו-איידעלער מאטעריאל מיר זאלען עס צונויפמישען, און איבערהויפט זענען מיר נישט קיין פאליטישע פארטיי. אבער פאר וואס זענט איהר געווען פעראיניטערעסירט נישט צו דערלאזען צוויי מיטגלידער פון קלוב צום אויספארשונג? האט איהר מורא געהאט אפשר עס זאל זיך ארויסווייזען, אז איין אנגעשטעלטע האט נישט געהאנדעלט געזעצליך? איך ווענד זיך צו אייך, ג. פערוואלטונג פון בית-יתומים, אזוי ווי דירעקט אייך האט קיינער נישט בעשולדיגט, סטראשעט נישט קיינעם מיט רעם סאנד און לאדעט נאך יעצט איין צוויי מיטגלידער פון קלוב אויף א אויספארשונג, דען געדענקט, אז א שטעקען האט צוויי עקען, און דער אמת איז אויף אונזער זייט.

חיים גוטמאן.

אין דער ארבייט״—ענטפערט קלאר: צי האט מען צוגעלאזט אויספארשען? וואו זענען די צוויי מיטגלידער, וועלכע זענען צוגעטיילט געווארען צום אויספארשונג׳ס-קאמיטעט פון דער אלגעמיינער עפענטליכער פערזאמלונג אין האנדווערקער-קלוב, ביי עטליכע הונדערט יודען, בירגער פון דער שטאדט ראדאם? איהר געפינט נישט פאר נויטיג צו רופען די צוויי פארשטעהער׳ס, וועלכע זענען איינשטימיג פון אלע פערזאמעלטע דעלעגירט געווארען. איהר בעציהט אייך מיט ביטול צום בעשלוס. און טהוט ווי אייך טויג, כדי ס׳זאל גארנישט וויסען פין אייערע מעשים טובים. ראדאמער יודען זענען גענוג רייף צו ענטפערען אויף אזא האנדלונג. ווייל ווען אלץ איז אין ארדנונג דאן צאפעלט מען נישט צו צולאזען א זייטיג אויג. דענקט נישט, דאס מיר וועלען זיך אבשרעקען. איהר ווילט פערפיהרען פראצעסען, הערען מיר, געגען די וועלכע רעדען אויפריכטיג און האבען דעם מוטה צו זאגען א ווארט אמת. אויב איתר ווינשט אייך דוקא דאס — ביטע זעהר, נו, פיהרט אלץ ארויס פאר דער ברייטער עפענטליכקייט. ס׳איז פאראבער די צייט פון ביוראקראטיע און דיקטאטור. איהר האט קיין רעכט נישט איבער קליינע אומבעהאלפענע יתומים זיי זאלען אונטער א דיקטארישער בייטש מוזען בעשטעטיגען אייערע פערלאנגען, כדי צו ווארפען די שולד, אויף ווען איהר ווילט זיי בעפעהלען. מיט אזא אופן ערלעדיגען די פראגע וועט איהר ווייט נישט דערגעהן. דעריבער איז ראטזאם צו ערלעדיגען צום גינסטיגען פון די קינדער, ווייל דאס ווינשט זיך די שטאדט און מעהר פערלאנגען מיר נישט.

רעספעקט פאר דעם עלענדען קינד, בעסערע מוטערליכע בעציהונג צו איהם, ווייל אויך ער שטאמט פון טאטע-מאמע, וועלכע האבען נישט דערלעבט אליין איהם צו ערציהען. דרך ארץ פאר די טוידטע עלטערען זייערע און מעהר רעספעקט פאר די לעבעדיגע, מעהר אויפריכטיגע. דופט ניט אן די קינדער מיט אזעלכע שימפף-ווערטער.

ווייניגער אינטריגעס און מעהר מעשים.

ש. ח. בערקאוויטש.

א ענטפער דעם שרייבער פון ארטיקעל „וואס ווילען די ש״ייערס״.

ג. רעדאקציע!

איך האב דעם כבוד צו בעטען אין אייער וו. צייטונג ארט פאר מיין פאלגענדע אויפקלערונג. פאר וואס איך דאנק זעהר.

אין „ראדאמער-קעלצער לעבען״ נומ. 31 (271) פון פאריגע וואך האט זיך בעוויזען א ארטיקעל א. ג. „וואס ווילען די שרייערס״. אין צוזאמענהאנג דערמיט וויל איך זיך פרעגען דעם אנאנימען שרייבער, ווי נעמט זיך אזוי פיעל מוטה צו א מענשען, וועלכער ווי ס׳ווייזט זיך בולט ארויס, האט נישט די מינדעסטע אהנונג, וואס עס קומט פאר אין בית-יתומים — צו אטאקירען מענשען. וועלכע קומען אהן שום זייניגע כונות רעאגירען אויף אונערהערטע פאקטען, וועלכע זענען ביז איצט פארגעקומען אין ראדאמער בית-יתומים. מ׳דארף באמת בעזיצען נישט קיין קליין ביסעל חוצפה, ווען מען פערמאכט די אויגען און מ׳וויל נישט זעהן, וואס ס׳קומט פאר פאר דער נאז.

די „ש״ייער׳ס״, אזוי ווי דער אנאנימער אויטאר דריקט זיך אויס, האבען בעשטימט נישט קיין זייטיגע אינטערעסען צו וועלען פערהאפען עפעס א פלאצובקע. עס פרעגט זיך נאר, ווי לאנג וועט די עפענטליכע מיינונג ווערען פערפיהרט דורך אזעלכע מיטשפרינגערס און אומגעבעטענע פערטיידיגער צו וועלען די גאנצע פראגע לענקען אין גאר אנדערע וועגען, און נישט דערלאזען די שטאדט זאל פאקטיש וויסען, וואס ס׳איז ווירקליך פארגעקומען אין בית-יתומים. מטגליך, אז ס׳איז אין בעסטען ארדנונג, ס׳איז דאך אבער א שטאדטישע אינסטיטוציע און, אז ס׳זענען פערעפענטליכט געווארען אונערהערטע פאקטען, מוז מען צולאזען מענשען. אויפריכטיגע. אהן שום פערזאינטערעסירונג, אויסצופארשען די זאך און זאלען די מענשען בעשטעטיגען, אז ס׳איז גארנישט פארגעקומען נאר עטליכע יחידים זענען געווען פעראינטערעסירט אייסצוטראכטען. אדרבה, מיר ווינשען זיך אזעלכעס, ווייל מעהר זענען מיר נישט אויסען. מיר זענען נישט צום העצען און פראיאצירען, ווי עס דריקט זיך אויס דער שרייבער א חוצפה איז פון דעם, וואס וויל שטעמפלען פאר שרייער׳ס אזעלכע מענשען, וואס זענען ריין פין וועלכער ס׳איז בעשולדיגונג צו וועלען עפעס געניסען ביי אזעלכע פראגען, ווי עס טוהען עס אנדערע.

„וואו זענט איהר תמיד׳ז ווען מ׳רופט אייך, פאר וואס העלפט איהר נישט

פאהן-רינג

אונטער׳ן פראטעקטאראט פון דער ארגאניזיר-קאמיסיע ביים האנדווערקער-קלוב אין ראדאם.

דער ה׳ ארבייטסמאן ענטפערט דעם ה׳ ציעכאנאוויעצקי מיט 5 זל.

וועלוויל בוימאן ענטפערט דעם ה׳ העלצמאן מיט 10 זל.

א. קאמינער ענטפערט דעם ה׳ פעלדמאן מיט 10 זל.

שמואל וואבניצקי ענטפערט דעם ה׳ פעלדמאן מיט 5 זל. און רופט ארויס: יצחק גלאט — מאריאצקע נומער 1, בנימין קארמאן — יאגיעלאנסקע 5, זיפקע בירענבוים — קילינסקע 21,

חיים ראזענצווייג ענטפערט דעם ה׳ פינקעלשטיין מיט 5 זל. און רופט ארויס: מענדיל רובינשטיין — קצב,

שמרי׳ בערמאן — שו״ב, לובל, 11, יצחק מענדיל צוקער — שו״ב.

אברהם ווייסמאן ענטפערט דעם ה׳ ווינאגראדזקי מיט 5 זל, און רופט ארויס: ה׳ גלינקעוויטש—ווארש. 21, הערשל פרידמאן— ווארשאווסקא 21, יעקיל בירענבוים—קאזיעניעצקא 13.

מאטל וויינגארט ענטפערט דעם ה׳ ערליכמאן מיט 5 זל. און רופט ארויס: די ברידער פאטאזשניק—לובל. 86, פרוי שרה פרידמאן-זשאביע 8.

משה קליין ענטפערט דעם חבר משה ראזענבוים מיט 10 זל.

Dr. med. S. KORMAN

Choroby wewnętrzne
specjalista chorób płuc i serca
Własna pracownia rentgenologiczna
(Zdjęcia i prześwietlenia)
Lampa Kwarcowa i Sollux
zaczyna przyjmować chorych u siebie w gabinecie
na ul. Lubelskiej 25
Od WTORKU dn. 20-go Sierpnia
Godziny przyjęć 9—12 i 4—6

קעלצער אבטיילונג.

שטאדט-ראט וועהלט צום צווייטען מאהל אדוואקאט טשיכאווסקי אלס פרעזידענט.

ווי בעקאנט האט אדוו. טשיכאווסקי, וועלכער איז מיט איניגע וואכען צוריק געוועהלט געווארען אלס שטאדט פרעזידענט, אריינגעשיקט א בריעף צום פרעזעס פון שטאדט-ראט ה' מאסאלסקי, אז ער נעמט נישט אן דעם אמט צוליב די פערשידענע טענות, וועלכע זענען ארויסגערוקט געווארען מצד געוויסע ראטמענער בנוגע די גילטיגקייט פון די וואהלען. פרעזעס מאסאלסקי האט דעריבער אויף פאריגען דאנערשטאג גערופען א ראט-זיצונג, אויף וועלכער ער האט פארגעלייענט דעם אויבענדערמאנטען בריעף.

דאן ווערט אריינגעטראגען א פארשלאג פון ראטמאן קובעצקי וועגען דער אנולירונג פון קאנקורס אויפ'ן פרעזידענט-אמט, וועלכער איז זיינער צייט ערקלערט געווארען. דער פארשלאג ווערט אנגענומען. פרעזעס מאסאלסקי לעגט דאן פאר ווייטער די קאנדידאטור פון אדוו. טשיכאווסקי אלס פרעזידענט. ביי דער אבשטימונג פערלאזען די „סאנאטארען" ווי אויך די „פראקעס" (וועלכע ווי בעקאנט נעמען נישט קיין אנטייל אין קיין שום ארבייט, נאך די דעמיסיע פון ג..וו. פרעזידענט געשטעלט) דעם זאל. אין דער אבשטימונג ווערט ה' טשיכאווסקי מיט 18 שטימען געוועהלט.

איצט ווען אלע פארמעלע מניעות זענען פערביי וועט ה' טשיכאווסקי וואהרשיינליך אננעמען דעם אמט, וועלכער איז דאך איהם אנפערטרויט געווארען מצד די 2 גרעסטע פראקציעס פון שטאדט-ראט.

צו דער אויפמערקזאמקייט פון די אידישע איינוואוינער אויף סעמינארסקא גאס.

ווי עס מעלדען אונז איניגע פערוואלטונג'ס-מיטגלידער פון „בית יתומים" ווערט לעצטענס זייער געזעלשאפט זעהר שארף שיקאנירט מצד א גרויסען טייל איינוואהנער פון די סעמינארסקא גאס צוליב פאלגענדען ענין: אויף סעמינארסקא געפינט זיך ווי בעוואוסט דאס געשענקטע הויז פאר דער בית-יתומים געזעלשאפט, איצט צוליב דעם וואס אין הויז ווערט דורכגעפיהרט א רעמאנט איז די אינסטיטוציע גענויט צו עקסמיסירען די לאקאטארען פון זעלבען הויז, וועמען אבער עס ווערען געדונגען דירות אין אנדערע פונקטען פון שטאדט. דאס נוצען אויס די לאקאטארען און פאדערען דערביי אויך גרויסע געלד סומען, טראץ די גערינגע וואוינונגען, וואס די „בית יתומים" - געזעלשאפט איז אונמעגליך צו ערפילען.

צוליב דעם קומען כמעט יעדען טאג פאר אויף דעם באדען סקאנדאלען אין וועלכע ס'מישען זיך אריין די ארומיגע איינוואהנער פון דער גאס. אזוי, קלאגט פאר אונז, דער בעקאנטער כלל טוהער ה' נחמי' אסטרןוויטש, אז ער ליידט פשוט צרות ווען ער געהט פערביי די סעמינארסקא גאס, עס העלפען גארנישט זיינע בעמיהענישען צו איבערצייגען די איינוואהנער אין דער גערעכטיגקייט פון „בית יתומים".

יודישע איינוואהנער פון סעמינארסקא גאס! עס איז שוין צייט, אז איהר זאלט אייך צום אויבענדערמאנטען ענין מיט מעהר ערנסט בעציהען.

צוליב א... 4 יעהריגען אמעריקאנער „באי".

(ר.) פרוי פעלמאן פון ניו-יארק, א לאנגיעהריגע בירגערין פון קאלומבוס מדינה, האט לעצטענס בעשלאסען צו מאכען א לוסטרייזע קיין „יוראפ", כדי זיך צו זעהען מיט איהרע קרובים אין קעלץ. איהר בעשלוס האט זי טאקי אויסגעפיהרט און פאריגע וואך איז זי געקומען קיין קעלץ מיט איהר 4 יעהריגען זוהן.

דאנערשטאג איז פרוי פעלמאן מיט איהר זוהן, געקומען אויף דער פאסט אויפגעבען א בריעף צו איהר מאן קיין אמעריקא. דערביי האבען א טייל בעאמטע (לייען בעאמטינס) זעהענדיג א קליינעם אמעריקאנער בירגער, מיט איהם אויף שפאס אנגעהויבען איינ-

אנ'ענטפער אויף די „שאלה צו לומדים"

אונזער חשוב'ער מיטארבייטער, ה' ניעבעלסקי, האט דעם ענטפער שוין נישט בעקענט געבען אין „קעלצער וואכענבלאט" ווייל דאס „בלעטל" ערשיינט שוין מעהר נישט. געפונענדיג אבער דעם ענטפער פאר זעהר וויכטיג און נוצליך פאר לומדים, גיבען מיר דערויף גערן ארט אין אונזער צייטונג.

רעד.

די שאלה וועגען די, אין פלוג, איבעריגע צוויי ווערטער „ואת הילדים" אין די רש"י, ראש השנה דף כ"ג, ע"ב, איז נאך מיט עטליכע יאהר צוריק געשטעלט געווארען פאר די לעזער פון „יוד", דורך א געוויסען וויענער איד מיט א טיטול דאקטאר (זיין נאמען געדענק איך נישט) און, ווי מיר דאכט זיך, האט דענסטמאל קיינער פון די לעזער נישט געגעבען קיין ענטפער. אנטרעפענדיג איצט נאך אמאהל די זעלבע אנפראגע אין „קעלצער וואכענבלאט", מוז איך מודה זיין, אז דאס איז ווירקליך א דיוק נפלא, וואס לאזט זיך בשום אופן נישט אוועקמאכען מיט די האנד.

כדי דורכאויס צו וועקען די אויפמערקזאמקייט פון די ברייטע קרייזען פון אונזערע לומדים אויף די אנפראגע, ערלויב איך מיר קודם כל ארויסצוזאגען אין דעם ענין מיין השערה, זעלבסטפערשטענדליך אהן די דרייסטקייט צו זאגען „קבלו דעתי", נור בלויז מיט'ן ציעל ארויסצורופען וועגען דעם א דיסקוסיע.

אט איז מיין מיינונג, אז אין די בעהאנדעלטע שטעלע אין רש"י איז שוין זינט הונדערטער יאהרען אריינגעפאלען א גרויסער, אבער דאך אומבעמערקטער, טעות הדפוס. דעם שליסעל צו דער השערה האט מיר געגעבען דאס לשון פון רש"י, וואס ס'ווערט דא ציטירט דורך דעם „תוספת יום טוב", פון וואנען ס'איז צו זעהן, אז אנשטאט דעם ווארט „ושוטף" איז אין די גמרות פון „תוספת יום טוב" געשטאנען „וחוטף". אזוי ווי אבער דאס לשון „וחוטף" געשיקט זיך בשום אופן נישט צום בעגריף פון וואסער-פערפלייצונג, איז מיר איינגעפאלען צו זאגען, אז רש"י האט זיך אייגענטליך נאך אבגעשטעלט אויף דעם ווארט „הנייס" און האט וואהרשיינליך, צוגעגעבען: „שבא פתאום וחוטף את בני העיר". און באלד דערנאך אויף דעם ווארט „הנהר" האט ער צוגעגעבען „שגדל פתאום ושוטף את הילדים", נור דער בחור הזעצער האט זיך דא, צוליב די ענליכקייט פון די ווערטער, טועה געווען און אדורכגעלאזט, אדער פערמישט א גאנצע שורה, וואס ס'טרעפט זיך גאנץ אפט אין דרוקערייען בשעת דעם אבזעצען שורות, וואס הויבען זיך אן, אדער ענדיגען זיך מיט ענליכע ווערטער. דער טעות אין לשון פון רש"י האט אבער הונדערטער יאהרען נישט געשטערט קיינעם ביים לערנען, ערשטענס, ווייל אויף דעם ניואנס פון „וחוטף" קעגען „ושוטף" שטעלט זיך זעלטען ווער אב בפרט נאך א למדן בשעת ווען ער איז עוסק בהלכה און נישט אין דקדוק, און צווייטענס, איז דאך די איבריגקייט פון די ווערטער „ואת הילדים", אזוי ווי עס שטייט היינט, נור בלויז א פעדאנטישער דיוק, וועלכער שטערט נישט אזוי שטארק, ווייל אין רעדען, ווען מען דערצעהלט וועגען עפעס א געשעהעניש בדרך הפלגה, זאגט זיך אזוי: „מענשען און קינדער". דאך זעהט מען אבער, אז וויבאלד מען האט דערפיהלט דעם אונטערשיד פון „וחוטף" קעגען „ושוטף", האט טאקי אנ'אומבעוויסטע האנד, שוין נאך די צייטען פון „תוספת יום טוב" איינגעבעסערט „וחוטף" אויף „ושוטף" וואס פאסט זיך בעסער צו „הנהר", נור דעם מגיה איז נישט איינגעפאלען, אז דאס ווארט „וחוטף" געבינדען מיט „את בני העיר" שטאמט פון רש"י'ס ערקלערונג אויף „הנייס", וואס איז דורך א טעות הדפוס פערמישט געווארען מיט די ערקלערונג אויף דעם ווארט „הנהר".

ס'וואלט געווען געווינשען, אז די אידישע געלעהרטע, וואס האבען א צוטריט צו די אוניקאטען פון די ערשטע געדרוקטע ש"ס'ן מיט רש"י, וועלכע געפינען זיך אין די גרויסע וועלט-ביבליאטעקען, זאלען נאכזעהן אויף דעם ארט אין רש"י און פערעפענטליכען דעם געווינשטען ציטאט.

הירש ניעבעלסקי.

קעלץ, תרפ"ט.

טענה . דעס קליינעם „יענק". אבער האט א פנים. דאס פערהאלטען זיך פון די בעאמטע צו איהם — נישט געפעלען, און נישט לאנג קלערענדיג האט ער זיי אנגעהויבען אויפ'ן קול צו שטראפען, רעדענדיג ענגליש אזוי, אז ער האט זיי פשוט אנגעהויבען דראהען מיט די פינגער, און משמעות, אז די שטראף-רייד פון דעם קליינעם זענען געווען זעהר שארפע, ווייל באלד האט זיך בעוויזען א פאליציאנט, וועלכען די בעאמטע האבען ארויסגערופען און געמאכט א פראטאקאל דער מוטער פון קינד.

ווי מיר הערען האט פרוי פעלמאן בדעה צו ווענדען זיך צום אמעריקאנער קאנסול אין פוילען וועגען דעם ענין, צוליב דעם וואס די בעאמטע האבען זי בעליידיגט, זאגענדיג איהר זי זאל זיך „ארויסטראגען פון דער פאסט. ווייל עס איז נישט דא קיין חדרי.

שטארק פארקלענערט דעם שכר-למוד אין די קעלצער אידישער גימנאזיע.

ווי מיר האבען שוין עטליכע מאהל געמאלדען אין אונזער צייטונג, האט די פערוואלטונג פון די היגע אידישע גימנאזיע בעשלאסען בעדייטענד צו פארבילינגערן דעם שכר למוד צום נייעם שול-יאהר. איצט זענען מיר שוין בעפולמעכטיגט אפיציעל בעקאנטצומאכען, אז די פרייזען פון שכר למוד שטעלען זיך פאר לויט די פאלגענדע טאבעלע: אין קלאס B 180 זל. יעהרליך, קלאס C 340 זל., קלאס I 400 זל., קלאס II 460 זל., קלאס III 540 זל. א. ז. וו.

די אזוי-איבערראשענד נידריגע פרייזען וועלען געוויס זיין א געלונגענער עקספערימענט צו פערגרעסערן די פרעקווענץ פון די גימנאזיע, וועלכע איז דער איינציגער אידישער און וועלטליכער לעהר-אנשטאלט וואס ערציהט דעם שילער פון דער עלעמענטאר-קלאס ביז מאטורע.

די ברייטע שיכטען פון די אידישע בעפעלקערונג אין קעלץ, וואס גאהרט צו ערציהען זייערע קינדער אויף אידען און מענשען — וועלען דעם בעשלוס פון די גימנאזיע-פערוואלטונג אויפנעמען מיט גרויס פרייד.

אמטען-ענדערונג אין דער קעלצער וואיעוואודזטווא.

לעצטענס איז אין קעלצער וואיעוואודזטווא-אמט דורכגעפיהרט געווארען בעדייטענדע ענדערונגען אויף פערשידענע העכערע אמטען. אזוי איז איבערגעטראגען געווארען דער ביז איצטיגער וויצע-וואיעוואדא דר. קרעבעל קיין ביאליסטאק, וואו ער נעמט איבער דעם זעלבען אמט. אויף זיין ארט איז בעשטימט געווארען דער ביז-איצטיגער נאטשעלניק פון פערזיכערונג'ס-אמט ביי דער סטאניסלאווער וואיעוואודזטווא, ד"ר דזיאדאש. וועלכער נעמט אויך איבער דעם זעלבען אמט (פראך וויצע-וואיעוואדא) אין קעלץ. דער איצטיגער נאטשעלניק פון פערזיכערונג'ס-אמט אין קעלץ, ד"ר קלוג, געהט אוועק קיין לאדז. אויך זענען געענדערט געווארען די אמטען פון אינזש. וואלענטאווסקי, אינזש. קרוק, קלעשטשעווסקי און אנדערע העכערע בעאמטע פון די קעלצער וואיעוואודזטווא.

שוועסטער האלאמא אין קעלץ.

א גרויסע פעראינטערעסירונג האט אין די היגע געזעלשאפטליכע קרייזען ארויסגערופען דער אויפטריט פון די בעריהמטע ווארשאווער טענצערינס שוועסטער האלאמא, וועלכער קומט פאר היינטיגען שבת 9 אווענד אין טעאטער פאלסקי. באלד ווי ס'איז בעקאנט געווארען די ידיעה פון אויפטריט, זענען פערקויפט געווארען א גרויסע צאהל בילעטען.

ראדאמער ספארט-בעוועגונג

סאקול — מכבי 1:2 (0:1)

דער שבת'דיגער מעטש צווישען די דאזיגע ספארט-קלובען וועגען דער מייסטערשאפט פון קל. „בע" האט געבראכט אן אונערווארטעטען זיעג פאר סאקול.

אויף דער ערשטער העלפט שפילט מכבי'ס „אטאק" שוואך און זיי נוצען נישט אויס עטליכע גינסטיגע מאמענטען. סאקול, וועלכע בעווארפט דעם געגנער מיט שטארקע אנגריפען נוצט אויס א פעהלער פון דער מכבי-פערטיידיגונג און ציעלט דעם ערשטען גאל. דערמיט איז געווארען פערענדיגט די ערשטע העלפט.

נאך דער פויזע קומט מכבי מעהר צום ווארט און ציעלט א אויסגלייך-גאל. ביידע צדדים קעמפען פערעקשנ'ט און די ערשטע נוצען אויס די סאקול און מאכען א צווייטען גאל. אלע בעמיהונגען פון מכבי אויסצוגלייכען דעם רעזולטאט גיבען זיך נישט איין. און מיטן רעזולטאט 2:1 פאר סאקול ענדיגט זיך דער מעטש.

שיעדס-ריכטער — ה' יאבלאנסקי.

סאסנאווצער מייסטער—ר. ק ס. 5:1 (2:1)

שוין לאנג ווי ראדאם האט נישט געזעהן אזא שעהנעם און אינטערעסאנטען מעטש, ווי ס'איז געווען דער פינאל-מעטש צווישען דעם סאסנאווצער מייסטער מיט די היגע ר.ק.ס., וועלכער איז פארגעקומען פערגאנגענעם זונטאג ביי דער אנוועזענהייט פון קנאפע טויזענד צושויער.

פאר'ן אנהייב פון מעטש האט דער ה' ווילקאשעווסקי, אין נאמען פון ר.ק.ס. געשאנקען די סאסנאווצער געסט א שעהנעם בוקעט בלומען, פאר וואס די געסט האבען פריינדליך געדאנקט.

דער שפיעל איז אנ'אפענער און ביידע צדדים פיהרען אדורך געפעהרליכע אטאקעס און ביז דער הפסקה פיהרט ר.ק.ס., וועלכע ווייזט זיך ארויס בעסער פאר איהר געגנער, 1:2.

אויף דער צווייטער העלפט האט ר.ק.ס. געהאט א [illegible]יע איבערמאכט און זי האט איז [illegible] נישט געלאזט קומען צום ווארט. די סאסנאווצער קענען זיך נישט קיין עצה געבען מיט די כסדר'דיגע „באמבעס" פון די ר.ק.ס.-שטורמער און די לעצטע נאך שעהנע קאמבינאציעס ציעלען דריי גאלען. מיט'ן הויכען פערדינטען נצחון 5 געגען 1 פאר ר.ק ס. ענדיגט זיך דער מעטש.

שיינבוים.

ישראל אף על פי שחטא... זשידעק הוא.

אין דער צייט ווען עס ווערט אזוי פיעל מצד יודישע און פוילישע שרייבער גערעדט וועגען א פערשטענדיגונג, וועגען א מין „שלום" בנוגע ליטעראטור און סתם קונסט פון ביידע פעלקער, אין דער צייט, ווען פוילישע ארטיסטען פיהרען אויס אזעלכע כפל-שמונה'דיגע אידישע זאכען ווי: „גולם", „דיבוק", „מירעלע אפרת" א. א. אט אין דער צייט איז אפשר כדאי צו פערצייכענען א פאקט, וואס איז געשעהן בעיר הפלך קעלץ. פון וועלכען מ'קען אפשר דרינגען ווי ווייט עס פעלט נאך פון אזא מין „שלום".

דאס ווארט האט די מעשה:

קיין קעלץ איז היינטיגע וואך אראבגעקומען פון ווארשא א בעקאנטע ארטיסטען-טרופע און געמאלדען זייער ארויסטריט אויף א „ליטעראריש רעוויו" אין טעאטער „פאלסקי". א ליטעראריש רעוויו אין קעלץ איז א פנים חידוש. עס איז דעריבער נישט געווען קיין וואונדער, וואס די וואך האט ארויסגערופען, אזוי צו זאגען, א שטיקעל סענסאציע. וואלט אבער אלץ גוט געווען, איז אבער אין די אפישען וועגען די דרוייע געווען געמאלדען, אז אין פראגראם זענען דא שאפונגען פון... אנטאני סלאנימסקי און יוליאן טובים און... דא געשעהט א וואונדער. אויף דער רעוויו קומט א זעהר קליינער עולם און צו דעם אלעם 90 פראצענט יודען. די וואך איז געווען קלאר. עס איז דורכגעפיהרט געווארען א געהיימער באיקאט נישט צו קומען אין טעאטער, וואו מען וועט רעציטירען יודען'ס שאפונגען. דערצו האט דער „סלאווא" פאריגע וואך, אגב עטוואס אויך גערעדט וועגען די „זשידקעס" סלאנימסקי און טובים, און א רחמנות איז געווען צוצוזעהען דעם צער פון די ארטיסטען, וועלכע האבען אויסערגעוועהנליך קינסטלעריש רעציטירט. עס האט געמאכט דעם איינדרוק, ווי די ארטיסטען וואלטען ספעציעל געוואלט זייער גאנצען קראפט אויפנוצען טאקי ביי סלאנימסקי און טובים.

דאס פובליקום האט... שוואך, זעהר שוואך אפלאדירט...

עס וואלט אפשר נישט כדאי געווען צו שרייבען וועגען אזא ענין, אבער זאלען כאטש וויסען די ה"ה טובים און סלאנימסקי, אז „ישראל אף על פי שחטא... זשידעק הוא", זאלען וויסען פוילישע ארטיסטען, אז מיט יודען, מעגען זיי אפילו זיין סלאנימסקי, טאר מען זיך נישט רעקלאמירען פאר א פוילישען עולם, אויב נישט בלייבט... א לאך אין קעשענע. און זאלען ענדליך וויסען די יודישע שרייבער, אז עס איז נאך ווייט, זעהר ווייט, פון א פויליש-יודישער פערשטענדיגונג בנוגע קונסט, אין דער צייט, ווען אייגענע פוילישע ליטעראטור ווערט ביי דער פוילישער געזעלשאפט ווייניג געשעצט.

ל. ר.

Przefarbowane stare obuwie
barwnikiem
SKINOL-FARBA
w 54 kolorach

niczem **nie różni się** od nowego obuwia gdyż po przefarbowaniu **Skinol-Farbą** jest trwała, farba nie ściera się, nie pęka i nie schodzi wskutek deszczu.

ŻĄDAĆ WYRAŹNIE SKINOL-FARBA **WSZĘDZIE.**

Przetw. Chem. „SKINOL" Warszawa Zielna 52.

Od wielu lat już istniejące
Biuro Próśb
TŁOMACZEŃ — i — PRZEPISYWAŃ

p. f. „PROLITEX"

RADOM, WAŁOWA 5, oficyna I-e piętro.

USKUTECZNIA

Podania, skargi, opozycje, apelacje w sprawach cywilnych, karnych, wojskowych i paszportowych **oraz rekursy do wszystkich urzędów państwowych i administracyjnych**

KORESPONDENCJA HANDLOWA

umowy i punkt. przedrejentalne

CYRK „KORONA"
i Zwierzyniec
ראדאם, פלאץ יאגיעלאנסקי
א גרויסע פארשטעלונג

קומט פאר טעגליך מיט דער בעטייליגונג פון גאנצען אנסאמבל. וועלכער בעשטעהט פון 50 פערזאן — פערשידענע דרעסירטע חיות פון 160 מינים.

ערשטקלאסיגע און נייעסטע צירק-שלאגערן

מען האט די מעגליכקייט צו זעהען אין צירק די ווילדע לייבען ווי אזוי מען גיט זיי עסען און דרעסירונג.

2 שבת דעם 17-טען און זונטאג דעם 18-טען ה ח. 2
2 פארשטעלונגען — אנהויב 4 נאכמיטאג און 8.30 אח.

די מנאושעריע פון 160 מינים קען מען בעזוכען פון 9 פרי ביז 10 אוונד.

Kino „NOWE CZARY" Teatr

Dziś i dni następnach

LILI DAMITA w filmie p. t.

1) **AWANTURNICA**

DOUGLAS FAIRBANKS w filmie p. t.

2) **ZŁODZIEJ z BAGDADU**

דער סוחרים פעראיין דריקט אויס מיטגעפיהל דעם מיטגליד פון עהרען-געריכט ביים סוחרים-פעראיין ה׳ יונה גאלדבערג
צוליב דעם טויט פון זיין פרוי
שפרינצע נ.ע.
המקום ינחם אותו בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

עהרען-געריכט ביים ראט און פערוואלטונג פון יודישען סוחרים-פעראיין אין ראדאם.

מעלדונג.

זונטאג דעם 18-ען שערפיען ה. י. 5 אזייגער נ. מ.

קומט פאר אין אייגענעם לאקאל (רווינסקא 5)

א אלגעמיינע פערזאמלונג פון די מיטגלידער

פון דער הילפ׳ס - געזעלשאפט „לינת הצדק" אין ראדאם.

אין פאל ווען עס וועט ניט קומען קיין גענוגענדע צאהל מיטגלידער, וועט די זעלבע פערזאמלונג צושטאנד קומען אין 2 טען טערמין 7 אז. אוועבד און וועט זיין גילטיג ביי יעדע צאהל מיטגלידער.

פערוו. פון „לינת הצדק" מיט מכשונג
ראדאם.

טאג-ארדנונג: 1) ערעפענען די זיצונג, 2) וועהלען א פרעזידענטען, 3) בעריכט׳ס-טעטיגקייט, 4) וועהלען 12 פערוו.-מיטגלידער און 6 קאנדידאטען, 5) וועהלען א רעוויזיאנס - קאמיסיע, 6) פרייע פארשלאגען.

געזעלשאפט „הכנסת כלה" אין ראדאם

בעקאנטמאכונג

דערמיט ווערט בעקאנט געמאכט, אז זונטאג ט׳ יקב 8 אזייגער אוועבד פינקטליך קומט פאר א אלגעמיינע פערזאמלונג אין בית - המדרש הגדול דפה. יעדער איינער. וואס פערשטעהט ווי גרויס עס איז די מצוה פון „הכנסת כלה" זאל אונבעדינגט קומען אויף דער פערזאמלונג, ווא ס׳וועלען בעטראכט ווערען זעהר וויכטיגע פראגען.

די פערוואלטונג.

BIURALISTKA:

BUCHALTERYA, KORESPONDENCYA, MASZYNA

poszukuje pracy całodziennie lub godziny

WYMAGANIA SKROMNE — REFERENCJE

Łaskawe oferty sub № 340.

איך האב פערלוירען א וועקסעל אויף 25 זל. צאהלבאר דעם 30-טען וואשדזיערניק ה. י. דער אויסשטעלער איז יעקב לייביש הייפמאן שפיטאלנא 4. דער זשיראנט יצחק ראזענשטיין. איך בעט דעם עהרליכען פינדער מיר אומצוקעהרען דאס וועקסיל, ווייל פאר איהם האט עס קיין שום ווערטה נישט.

יצחק ראזענשטיין

ראדאם, סטארא-קראקאווסקא 8.

Kino „CORSO" Teatr

Dziś i dni następnych

1) **NIEWOLNICA MIŁOŚCI**

w roli głównej JADWIGA SMOSARSKA

2) **WYSPA ŁEZ**

w roli głównej LYA DE PUTTI.

Absolwent — SZKOŁY — Handlowej
młody rutynowany **buchalter**
i korespondent z kilkuletnią praktyką
piszący biegle na maszynie
poszukuje posady stałej, lub na godziny.

Zgłoszenia skierować do administracji pod „Stenobuch"

Redaktor CH. M. HERC

Drukarnia Wyd. „Rademer-Kielcer Leben", Radom, Szwarlikowska 20.